

Aleksandra Skowrońska

Dziedziny i formy współpracy nauczyciela przedszkola z rodzicami

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2,
18-24

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.



dr Aleksandra Skowrońska
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej
Akademii im. J. Długosza w Częstochowie

DZIEDZINY I FORMY WSPÓŁPRACY NAUCZYCIELA PRZEDSZKOLA Z RODZICAMI

Każdemu nauczycielowi i dyrektorowi przedszkola powinno zależeć na prawidłowej współpracy z rodzicami i ze środowiskiem. Właściwie zorganizowana współpraca z rodzicami to jeden z istotnych czynników osiągania przez przedszkole dobrych wyników, w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Sposób organizacji tych kontaktów i udział rodziców w życiu przedszkola zależą w znacznej mierze od środowiska, w którym działa placówka wychowawcza. Właśnie środowisko i jego potrzeby powinny wyznaczać podstawowe kierunki i formy tej współpracy. Toteż zasadniczym warunkiem skutecznego współdziałania jest wnikliwa znajomość środowiska oraz czynników warunkujących jego rozwój¹.

„Niezależnie jednak od środowiska, w jakim przedszkole się znajduje, należy dążyć do zrealizowania podstawowych zadań wynikających ze współdziałania z rodzicami, do których należy zaliczyć:

- rozszerzenie i pogłębianie wiedzy rodziców o dziecku i ustalenie wspólnie z nimi jednolitych form oddziaływania wychowawczego,
- podnoszenie kultury pedagogicznej rodziny,
- włączanie rodziców do wychowawczych i organizacyjnych problemów placówki przedszkolnej”².

Wymienione zadania pozostają ze sobą w bardzo ścisłym związku i wzajemnie się warunkują, a wszelkie formy kontaktu z rodzicami prowadzą do realizacji, w sposób bezpośredni lub pośredni, każdego z nich.

Każda rodzina, bez względu na to, czy ma tego świadomość, czy też nie, stwarza podstawy rozwoju osobowości dziecka. Wiele więc zależy od tego, czy rodzice są do tych funkcji przygotowani. Z doświadczenia wiemy, że rodzice ufają nauczycielowi i oczekują od przedszkola takich form współpracy, które wzbogacą ich wiedzę o dziecku, a tym samym ułatwiają jego wychowanie. Tak więc rodzina, środowisko i formy współpracy z nimi to zadania wyznaczające pracę przedszkola.

Formy współpracy przedszkola z rodzicami są bogate i różnorodne. Do nich należą:

- kontakty indywidualne,
- zajęcia otwarte,
- kącik dla rodziców,
- wystawki prac dziecięcych,

¹ M. Burtowa, E. Misiorna, *Współpraca przedszkola z rodzicami*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 1986, nr 2.

² I. Dudzińska, *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1983, s. 527.



- zebrania ogólne i grupowe,
- uroczystości.

Nauczycielka pragnąca dobrze wychować dzieci, musi wiele dowiedzieć się o ich życiu w okresie poprzedzającym przyjsie do przedszkola i o aktualnych warunkach, w jakich się znajdują.

„Istotne są pierwsze kontakty rodziców z przedszkolem, związane z zapisem dzieci, a atmosfera jaka się stwarza przy tej okazji, jest decydującym elementem w nawiązaniu pozytywnych stosunków. Kształtowaniu zaufania służy zrozumienie uczuć i obaw rodziców oddających dzieci pod naszą opiekę”³.

Tylko rodzice mogą powiedzieć nauczycielce, w jaki sposób kierują wychowaniem dziecka w domu, jakie napotyka trudności w procesie wychowania, czym interesuje się ono szczególnie, jakie są ulubione zabawy.

Dzielenie się obserwacjami na temat każdego dziecka powinno być połączone z ustaleniem ujednoczonych sposobów postępowania wychowawczego odnoszenia się do dziecka i dalszego nim kierowania. Przy czym nauczyciel powinien czynić starania, aby pozyskać zaufanie rodziców. Najlepszą i najprostszą ku temu drogą będzie okazywanie stałej troski o rozwój i wychowanie dziecka.

W rozmowach z rodzicami nauczycielka powinna informować ich, o tym jak widzi i ocenia dziecko w przedszkolu, mówić o jego sukcesach i osiągnięciach, jak również o niepowodzeniach i trudnościach, które napotyka w życiu zespołowym.

Kontakty indywidualne nie powinny mieć charakteru typowo sporadycznego.

„Każda nauczycielka powinna mieć stałe dni i godziny przyjęć poza godzinami pracy z dziećmi. Informację o tym należy podać do ogólnej wiadomości. Kontakty takie powinny mieć miejsce w każdym tygodniu, aby umożliwić rodzicom stały kontakt z nauczycielką. Niewskazane są rozmowy z rodzicami w czasie pracy z dziećmi, gdyż uniemożliwia to zajmowanie się dziećmi, a tym samym naraża na różne niebezpieczeństwa”⁴.

Prowadzenie rozmów z rodzicami wymaga taktu i wiedzy pedagogicznej ze strony nauczyciela. Rodzice zaakceptują tylko taką nauczycielkę, która wykaże się dobrą znajomością wychowanków oraz serdecznym i życzliwym zainteresowaniem się nimi. Nauczycielka dobrze znająca dzieci zauważy, czym się dziecko interesuje, wyróżnia w grupie, w jakiej dziedzinie ma osiągnięcia, za co można je pochwalić. Dopiero potem można przedstawić trudności, jakie stwarza dziecko w wychowaniu zespołowym, braki w rozwoju itp.

Należy więc pamiętać, że efekt każdej rozmowy zależy od stworzenia pozytywnego nastawienia rozmówców. Jeżeli nauczyciel musi przekazać coś niemilego, powinien uczynić to bardzo spokojnie, zrozumiale dla rodziców, z podaniem propozycji pomocy. Zawsze jednak powinno się rozpocząć wypowiedź od wyszukania i podkreślenia pozytywnych cech dziecka. W każdym rozmówcy nauczyciel musi dostrzegać partnera kompetentnego w sprawach wychowania dziecka”⁵.

Podtrzymując skuteczność rozmowy i zaufania nauczycielka po przedstawieniu faktów powinna wspólnie z rodzicami ustalić sposoby dalszego postępowania z dzieckiem na najbliższy okres. Na koniec rozmowy można zaproponować datę następnego spotkania,

³ H. Olech, *Przedszkole dla dzieci i rodziców*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1992, nr 4, s. 246.

⁴ I. Dudzińska, *Wychowanie...*, s. 528.

⁵ I. Wojciechowska, *Rodzaje przedszkoli*, [w:] *Management w przedszkolu* 1997.



aby ocenić wyniki zaproponowanych poczynań i ustalić drogę dalszego postępowania. Rozmowy z rodzicami powinny być rejestrowane i zawierać: datę rozmowy, omawiany problem w 2–3 zdaniach. Zapisy takie dają obraz rodziców szczególnie interesujących się swoim dzieckiem. Zapisy stanowią również cenne źródło wiedzy dla innych nauczycieli przejmujących grupę.

W programie dla 6-latków, gdzie zakres treści dydaktycznych został poszerzony, kontakty z rodzicami powinny być częste. Nauczyciel systematycznie informuje rodziców o zaplanowanych w danym czasie treściach dydaktycznych. Zainteresowanie rodziców postępami dzieci w tym czasie jest duże. Obserwują ich postępy, starają się uzupełnić ich braki, i lepiej niech czynią to we właściwy sposób, np.: w toku wyrabiania gotowości do pisania czy do nauki czytania, informujemy rodziców, jakie ćwiczenia wyrównawcze są danemu dziecku potrzebne. Wskazówki te powinny zawierać również przykładowe sposoby prowadzenia ćwiczeń fonetycznych, zabaw dydaktycznych.

Dotyczy to także kolejności wprowadzania liter i odczytywania wyrazów.

Podobnie jest z innymi sprawnościami. Należy tu czuwać nad tym, aby rodzice nie popełniali, przez zbytnią gorliwość, błędów metodycznych i wychowawczych.

Do rozmów z rodzicami nauczycielka musi być dobrze przygotowana. Bardzo często trzeba posługiwać się w dyskusji literaturą z dziedziny psychologii i pedagogiki. Osobista kultura nauczycieli, ich rzetelna wiedza i troska o dobro dziecka, ułatwiają kontakty nawet z tymi rodzicami, którzy nie zawsze mają na nie ochotę.

Bardzo cenną formą podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców jest ich udział w zajęciach prowadzonych przez nauczycielkę. Jest to sposób zapoznania rodziców z potrzebami i możliwościami dzieci w określonym wieku.

Zajęcia otwarte powinno się organizować w każdej grupie przedszkolnej 2–3 razy w ciągu roku. Podczas zajęć rodzice mają okazję obserwować prawidłowe sposoby kierowania działalnością dzieci, wyzwalania ich aktywności, jak również ocenić własne dziecko na tle rówieśników.

„Prowadzenie zajęć otwartych wymaga od nauczyciela dużych umiejętności pedagogicznych, taktu i dobrej znajomości każdego dziecka, ponieważ mają być wzorem dobrej pracy, a nie powinny budzić zazdrości i nieporozumień. To ostatnie zależy w dużej mierze od właściwego doboru rodzaju zajęcia, które ma być prowadzone w obecności rodziców”⁶.

Aby rodzice mogli zobaczyć dziecko w działaniu, nauczyciel powinien tak zaplanować zajęcia, aby wszystkie najpełniej wyzwoliły własną aktywność. To nie nauczyciel ma być osobą pierwszoplanową, to dziecko ma przyswajać, odkrywać, przeżywać i działać, a nauczyciel ma mu pomagać.

„W najstarszych grupach rodzice mają okazję obserwować swoje dziecko w zajęciach o charakterze umysłowym – jak czyta, jak myśli i wykorzystuje w działaniu to, co wie i rozumie. Najczęściej w takiej chwili rodzą się obawy typu: jak moje dziecko poradzi sobie w szkole, czy ją polubi, czy odniesie sukces. Budzi się także refleksja – jak mogę pomóc, aby pomyślnie przekroczyło próg szkoły”⁷.

W młodszych grupach rodzice obserwują swoje pociechy podczas zajęć umuzykalniających, plastycznych, zabaw ruchowych czy dydaktycznych.

⁶ I. Dudzińska, *Wychowanie...*, s. 531.

⁷ M. Ryś, *Przedszkolna rodzina*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997, nr 4.



Po każdym zajęciach nauczycielka powinna porozmawiać z rodzicami, wyjaśnić temat, cele, zastosowane metody, zachęcić do podobnych ćwiczeń i zabaw w domu. Podczas tych spotkań nie oceniamy poszczególnych dzieci. Należy przede wszystkim mówić o wspólnych sukcesach, a nie o porażkach.

Wyżej omawiana forma pedagogizacji rodziców jest przez nich wysoko ceniona i stanowi ważny element integracji środowisk.

Sprawdzone i dobrą formą współpracy jest właściwie prowadzony kącik dla rodziców. Jest on systematyczną formą porozumiewania się z rodzicami.

„Kącik dla rodziców – to umownie przyjęta nazwa miejsca w przedszkolu, w którym opiekunowie dziecka mogą zatrzymać się, poczekać gdy trzeba, a przy okazji poczytać, popatrzeć”⁸.

Do stałych pozycji znajdujących się w kąciku dla rodziców należy regulamin przedszkola. W regulaminie należy wyraźnie określić godzinę otwarcia i zamknięcia przedszkola, obowiązki personelu, obowiązki rodziców itd.

Regulamin nie może ograniczać się do spraw administracyjno-bytowych, a jego treść powinna sygnalizować główne założenia pracy wychowawczej przedszkola i wynikające stąd powinności personelu placówki i rodziców.

Obok regulaminu zamieszcza się rozkład dnia w przedszkolu, który określając porę poszczególnych czynności i zajęć wychowawczych będzie dokumentem świadczącym o tym, że nie ma przypadkowości w pracy z dziećmi.

„W znacznej większości placówek w kąciku dla rodziców przedstawione są przez nauczycieli miesięczne zamierzenia dotyczące pracy dydaktyczno-wychowawczej. Można tu znaleźć także wiersze, tytuły opowiadań, piosenki, których uczymy się w przedszkolu. Powinno być również stale miejsce dla rodziców sześciolatka, w którym proponuje się zabawy i gry dydaktyczne utrwalające materiał z zakresu nauki czytania, przygotowania do nauki pisanja oraz kształcenia pojęć matematycznych”⁹.

W kąciku tym poleca się również pozycje z literatury pedagogicznej, ciekawe artykuły z pracy pedagogicznej, dotyczące również zagadnień wychowawczych, krótkie felietony, dotyczące konkretnych, trudnych wychowawczo sytuacji w danej grupie oraz sposobu ich rozwiązywania przez nauczyciela. Częste zmiany z ekspozycji literatury, a przede wszystkim zwięzłe komentarze informujące, co zawierają i czemu służą te pozycje, przyczyniają się do zainteresowania rodziców literaturą i czasopiśmem, a tym samym do podniesienia kultury pedagogicznej rodziców.

Odpowiedzialność za niektóre części kącika ponoszą nauczycielki, a za inne psycholog przedszkolny, logopeda i dyrektor przedszkola. „Kącik dla rodziców jest jedną z form współpracy z rodzicami. Nie może więc być w nim treści izolowanych od całokształtu spraw, którymi żyje przedszkole. Powinny one wynikać z planów pracy z dziećmi oraz z planów spotkań z rodzicami”¹⁰.

Wystawki prac dziecięcych to następna forma kontaktu z rodzicami, która nie może być pominięta. „Spełniają one istotną rolę nie tylko w kształtowaniu współżycia z rodzicami; ale także są środkiem, który ułatwia rodzicom zrozumienie pracy wychowawczej przedszkola. Dają rodzicom wgląd w treść przeżyć dzieci, zbliżają do istoty praktyki wychowawczej. Uczą rodziców, często po raz pierwszy w życiu, patrzeć na

⁸ A. Sawicka, *Współpraca nauczyciela z rodzicami*, Warszawa 1974, s. 34.

⁹ M. Jäder, *Przedszkole dla mojego dziecka*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1998, nr 2, s. 142.

¹⁰ A. Sawicka, *Współpraca...*, s. 46



działanie i wytwór własnego dziecka, oceniać je porównawczo na tle grupy rówieśników”¹¹.

Dorośli żywo interesują się pracą dzieci w przedszkolu, dlatego organizowanie wystawek dla rodziców stwarza bazę porozumienia między domem dziecka, a przedszkolem, wpływa na kontynuację ukierunkowanego wychowania dziecka w rodzinie.

Wystawka spełnia swoje zadania dopiero wtedy, gdy reprezentuje wszystkie grupy wiekowe i rozmaite rodzaje twórczości dzieci, zgodnie z podejmowanymi w przedszkolu zajęciami. Wystawki dla rodziców mają służyć dydaktycznym i wychowawczym celom i dlatego trzeba dorosłym konkretnie pokazywać rozwój plastyczny dziecka od początku.

W związku z ograniczonym miejscem na takiej wystawce, umieszczamy jednorazowo, nie więcej niż kilkanaście prac, należy więc często je wymieniać, aby wytwory każdego dziecka były pokazane. Sprawa ta wydaje się istotna ze względu na dzieci i na rodziców. Przedszkolakom bardzo zależy na tym, aby ich prace znalazły się na wystawce i żeby zobaczyli je rodzice, babcie, starsze rodzeństwo.

Współpraca z rodzicami i ich zainteresowanie wychowaniem estetycznym w przedszkolu rozpoczyna się niemal z reguły uwagą, zwróconą na pracę własnego dziecka i porównywaniem jej z wytworami rówieśników. Wystawki prac, na których często zmieniają się ekspozycje, są skuteczną formą pedagogizacji rodziców, uzupełniającą inne organizowane kontakty.

Inną bardzo potrzebną formą współpracy są zebrania z rodzicami. Zebrania ogólne mają na celu zapoznanie rodziców ze sprawami dotyczącymi wszystkich dzieci. Aby zachęcić rodziców do uczestnictwa w tych zebraniach należy je uatrakcyjnić.

„Nauczycielka prowadząca zebranie powinna przygotować plan spotkania, opracować dość szczegółowe punkty, aby przebiegało ono sprawnie, miało charakter problemowy i rzeczowy.

Zagadnienia omawiane podczas zebrań powinny być tak dobrane, aby interesowały wszystkich rodziców i wzbogaciły ich wiedzę o wychowaniu dzieci. Sposób przedstawienia rodzicom różnych zagadnień wychowawczych zależy od środowiska, w którym znajduje się placówka”¹². Przy współpracy przedszkola z rodzicami najważniejsze są pierwsze zebrania ogólne, czy grupowe. Mają one na celu podniesienie kultury pedagogicznej rodziców i wskazanie skutecznych metod oddziaływania.

„Pierwsze zebranie organizuje się przeważnie bezpośrednio po zapisach. Informuje się wówczas rodziców o organizacji pracy w przedszkolu i o tym, jak należy przygotować emocjonalnie dziecko do wprowadzenia w nowe dla niego środowisko. Początek roku szkolnego jest okazją do następnego zebrania z rodzicami, w czasie którego informuje się o głównych założeniach wychowawczych na rok bieżący, informuje o potrzebach, podręcznikach i wyprawce dziecka”¹³.

Organizowanie zebrań ogólnych i grupowych uzależnione jest od środowiska, a dobór tematów wynikać będzie z zaistniałych potrzeb.

W czasie prowadzenia zebrań nie należy ograniczać się tylko do referatów słownych, należy tę wypowiedź ilustrować w różny sposób, np.: za pomocą filmu, książek, nagrań z taśmy magnetofonowej, prac dzieci, pomocy dydaktycznych, przyczynia się to do podniesienia ich atrakcyjności.

¹¹ Tamże, s. 43.

¹² I. Dudzińska, *Wychowanie...*, s. 529.

¹³ M. Naruszewicz, *Systematyczne spotkania*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1995, nr 9, s. 559-560.



Prowadząc zebrania grupowe, bardzo ważny jest sposób przekazywania wiedzy pedagogicznej rodzicom. Sposób ten powinien mieć charakter praktyczny, powinien uczyć czegoś konkretnego.

Starannie przemyślane zebrania stwarzają odpowiednią atmosferę sprzyjającą poważnemu ustosunkowaniu się rodziców do spotkań. Gdy okaże się, że czas spędzony w przedszkolu nie będzie stracony, zapewnimy sobie stopniowo życzliwość rodziców (nieraz najbardziej oziębłych) i pozyskamy ich do współpracy¹⁴.

Niezmiernie atrakcyjną, a jednocześnie bardzo trudną formą współpracy ze środowiskiem rodzinnym dziecka, są uroczystości przedszkolne. „Należy zdawać sobie sprawę, że każde takie spotkanie jest jednocześnie propagowaniem pracy przedszkolaka i należy się do tego przygotować z największą odpowiedzialnością”¹⁵.

Przedszkolne uroczystości powiązane są ściśle tematyką z treściami programu. Organizowanie uroczystości w przedszkolu zależy od środowiska, w którym znajduje się przedszkole, aktualnych sytuacji i organizacji pracy w poszczególnych placówkach.

Są jednak uroczystości, które organizuje się w każdym przedszkolu. Należą do nich: opłatek wigilijny, zabawa noworoczna, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Matki, Dzień Dziecka, zakończenie roku szkolnego. Są one okazją do wzajemnego poznania.

Organizowanie uroczystości w przedszkolu można potraktować dwojako:

- uroczystości z udziałem różnych osób z zewnątrz: rodziców, przedstawicieli różnych zawodów,
- uroczystości wewnętrzne, w których biorą udział tylko dzieci i pracownicy przedszkola.

Uroczystości organizowane z udziałem osób z zewnątrz powinny być bardzo starannie przygotowane z dwóch względów: by wzbogacić przeżycia dzieci oraz zaznajomić gości ze specyfiką pracy w przedszkolu. Starannie i dokładnie przygotowana uroczystość znacząco wpływa na rangę placówki.

Podczas przygotowywania uroczystości, ważną sprawą jest przydział ról dla poszczególnych osób. Dotyczy to głównie uroczystości, w których biorą udział rodzice, gdyż oni widzą przede wszystkim własne dziecko i jego sytuację na tle całej grupy.

Należy bardzo starannie przemyśleć udział dzieci w uroczystości. Ma nie być wyróżnionych przez przydział ważnych ról, natomiast ważne jest zaangażowanie wszystkich.

Uroczystości o charakterze wewnętrznym przygotowuje się inaczej, gdyż większy nacisk kładzie się na przeżycia samych dzieci, które bawią się dla siebie, a nie dla innych. Są one wtedy mniej skrępowane, nawet gdy wiedzą, że robią coś gorzej od kolegów. Stroje na te uroczystości mogą być mniej bogate, nawet mogą być wykonane przez same dzieci, gdyż efekty wychowawcze będą większe niż wtedy, gdy dostaną wszystko gotowe.

Celem uroczystości z udziałem rodziców jest chęć sprawienia przyjemności swoim najbliższym, okazanie im miłości, przywiązania, uznania.

„Uroczystość – to jeden ze sposobów pogłębiania więzi uczuciowej pomiędzy dzieckiem a rodzicami, kształtowania postawy społecznej, wyzwalania uczuć życzliwości, zaangażowania w życie środowiska”¹⁶.

Rodzice bardzo chętnie pomagają organizować uroczystości, mają okazję do obejrzenia swojego dziecka na tle grupy i oceny jego zdolności recytatorskich, muzycznych,

¹⁴ A. Sawicka, *Współpraca...*, s. 34.

¹⁵ Ryś M., *Przedszkolna...*, s. 241.

¹⁶ M. Naruszewicz, *Systematyczne spotkania...*, s. 560.



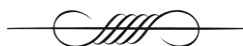
tanecznych. Uroczystości przedszkolne dostarczają głębokich przeżyć, zarówno rodzicom jak i dzieciom. Są źródłem do nawiązania serdecznych stosunków nauczyciela z rodzicami.

Przedszkole swoje wszechstronne zadania programowe realizuje w ścisłym kontakcie z domem rodzinnym i środowiskiem, wprowadzając dziecko przez zabawę, pracę i naukę w coraz szerszej pojmowaną rzeczywistość społeczną. Tak więc, przedszkole potrzebuje nauczyciela aktywnego w środowisku, a w szczególności w pracy z rodzicami.

Aleksandra Skowrońska

Bibliografia:

- Burtowa M., Misiorna E., *Współpraca przedszkola z rodzicami*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1986, nr 2.
Dudzińska I., *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu. Poradnik metodyczny*, Warszawa 1983.
Jäder M., *Przedszkole dla mojego dziecka*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1998, nr 2.
Naruszewicz M., *Systematyczne spotkania*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1995, nr 9.
Olech H., *Przedszkole dla dzieci i rodziców*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1992, nr 4.
Sawicka A., *Współpraca nauczyciela z rodzicami*, Warszawa 1974.
Ryś M., *Przedszkolna rodzina*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997.
Wojciechowska I., *Rodzaje przedszkoli, Management w przedszkolu* 1997.



Edyta Sadowska

Akademia im. J. Długosza w Częstochowie

OBLICZA WSPÓŁCZESNEGO DIALOGU W SZKOLE – NAUCZYCIELE I RODZICE

Edukacja elementarna zajmuje dziś bardzo istotne i ważne miejsce w życiu społecznym. Dzieje się tak ze względu na różnorodne zadania i misje, jakich się podejmuje. Organizacja całego procesu dydaktyczno-wychowawczego sprawia, że szkoła, jako instytucja, funkcjonuje przez cały czas w otoczeniu: uczniów, nauczycieli i rodziców. Są to zarazem trzy podstawowe wyznaczniki zasady działania i organizacji współczesnej szkoły.

Efektywność współpracy na poziomie uczeń – nauczyciel – rodzic jest gwarantem sukcesu pedagogicznego, który weryfikuje już późniejsze życie zawodowe każdego z wychowanków. Należałoby przy tym dodać, że im głębsza i wnikliwsza jest ta współpraca, tym owoce jej są bardziej obfite i dojrzałe w przyszłości. Na początku drogi rozwoju młodego człowieka powinien zawsze stać dom rodzinny, z wszystkimi jego najważniejszymi osobliwymi, całą energią i kreacją zębów osobowości, z którymi dziecko wkracza we wczesne stadium życia szkolnego. Uczestnictwo w edukacji jest przekroczeniem pewnej bariery zarówno dla dziecka, jak i dla rodziców. Szkoła staje się główną płaszczyzną, na której dochodzi do kreacji dwóch podmiotów, tj. ucznia i nauczyciela. Pierwszoplanową rolę w tej trudnej sztuce współdziałania zaczynają odgrywać: dobry przykład, wzór, autorytet, rzetelność, sumienność, wymagania, obowiązki... itd.